

Fərhad Bədəlbəyli - 70

1974-cü ilin yanvarında Moskva-nın Mərkəzi Konsert zalında Corc Gerşvinin yaradıcılığına həsr edilmiş musiqi gecəsi keçirilirdi. Mənə, o zaman hələ musiqi məktəbinin şagirdinə, qış tətili günlərində Moskvada həmin musiqi gecəsinin dinləyicisi olmaq xoşbəxtliyi nəsb olmuşdu. Proqramda məşhur musiqiçilər sırasında həmyerlimiz Fərhad Bədəlbəylinin adını oxuyub sevindim.

...Konsert öz axarı ilə gedirdi. Musiqişünas Janna Daxortseva Gerşvin haqqında özünə xas emosional tərzdə "hekayə" nəql edir, Veronika Dudarovanın rəhbərliyi altında Moskva Dövlət Simfonik Orkestri, tanınmış solistlər, məsələn, pianoçu Naum Ştarkman amerikalı bəstəkarın parlaq obrazlar dolu musiqisini şövqlə səsləndirirdi. Eyni zamanda, Gerşvin bir qədər akademik tərzdə təqdim olunurdu. Sonda səhnəyə Fərhad Bədəlbəyli çıxdı - elə barmaqlarını royala şirməyi pillələrinə toxunduraraq kimi möcüzə baş verdi. Musiqi canlandı, ruh aşılandı: həyəcanlandı, xə-

ləyən pianoçu çaldığı əsərin daha da inandırıcı çatdırılmasına hər dəfə fərqli - canlı və maraqlı təqdimatına nail olur.

Amma ilk növbədə, F.Bədəlbəylinin barmaqları altında yaranan musiqinin səs baxımından kamilliyi diqqəti çəkir. Məşhur pianoçuları belə dinləyəndə olur, qeyri-məmnunluq hissi yaşayırsan, eşitdiyin səni tam qane etmir, çünki səs quru və "məlahətsizdir". F.Bədəlbəylinin əsas məziyyəti isə "hasil" etdiyi səsin gözəlliyidir. Həmin dolğun və sonsuz dərəcədə ecazkar səsin ovsunlayıcı təsiri altında düşməmək qeyri-mümkündür.

Amma F.Bədəlbəylini səhnədə də müşahidə etmək maraqlıdır. O, emosionaldır, temperamentlidir, amma emosiya çaldığı musiqidən doğur və təbii qavranılır - ekzaltasiya yox, epataj da yox. Təbii artistizm, musiqidən irəli gələn enerji və həmin enerjini dinləyiciyə ötürmək istəyi haqqında danışmaq olar. F.Bədəlbəyli fenomeninə dair "Qobustan" jurnalında fikirlərini bölüşən bəstəkar Rəhilə Həsənova xüsusi olaraq vurğulayır ki, daxili enerji sonradan qazanılır, "...o, əzəldən təbiət tərəfindən səxavətlə yaradıcı insana bəxş edilir. Məhz onun sayəsində sənətkar təkrarolunmaz şəxsiyyətə çevrilir". Şübhəsiz, bu sözlər sənət dünyasının məxsusluğu ilə fərqlənən Fərhad müəllimə şamil oluna bilər.

Pianoçunun bəzi təfsirlərinə üz tutaq.

O, Sen-Sansın ikinci fortepiano konsertini tez-tez, sevə-sevə ifa edərdi. Bəlkə o səbəbdən ki, həmin konsert pianoçu üçün "xoşbəxt" əsər olmuş, interpretasiyası onun Lissabon müsabiqəsində qalibiyyət qazanmasında önəmli rol oynamışdı. Səhsiz-hesabsız texniki çətinlikləri rahatca dəf edən musiqiçi sonda

Fərhad müəllimin musiqiçi kimi həssaslığı və mən deyərdim, ucılığı xüsusi sevgi bəslədiyi ansambl ifaçılığında özünü bürüzə verir. Məsələn, 1999-cu ildə Bakıda baş tutan əlamətdar hadisə - "Musiqinin Böyük İpək yolu" adlı I Bakı klassik musiqi festivalına üz tutaq. O zaman musiqi həyatı təzə-təzə dirçəlməyə başlayan Bakıda hələ iri musiqi festivalları keçirilmirdi. Odur ki, şöhrətli həmyerli-lərimiz - pianoçu Bella Davidoviç və violinqalan Dmitri Sitkovetskinin (o, F.Bədəlbəyli ilə birgə festivalın bədii rəhbəri idi) iştirakı ilə keçirilən bu möhtəşəm musiqi hadisəsi Azərbaycan dinləyiciləri arasında böyük canlanma doğurdu. Bramsin məşhur Fortepiano kvintetinin F.Bədəlbəylinin də qatıldığı beynəlmiləl heyət tərəfindən təfsirini - tam mübaliğəsiz - festivalın ən parlaq təəssüratları sırasına aid etmək olardı. Dinləyicilər Fərhad müəllimin lider olduğu ahəngdar ansamblın ifası sayəsində bu dahiyana əsərin simfonik vüsətini özləri üçün kəşf etdilər.

Yubiley ilində SSRİ-nin və Azərbaycanın xalq artisti Fərhad Bədəlbəyli öz pərəstişkarlarını sevindir-məkdə davam edir. İlk növbədə, dekabrın 13-də Moskvanın əfsanəvi Çaykovski adına Konsert zalında böyük uğurla keçən yubiley gecəsinə qeyd edim. Opera ariyaları və vokal miniatürələrin də daxil olduğu bu konsertin nüvəsini üç fortepiano konserti təşkil etdi: Əmirov və Gerşvinin konsertləri ilə yanaşı, ilk dəfə S.Raxmaninovun iki fortepiano üçün 2 sayılı süitasının orkestr versiyası (müəllif A.Varenberqdir) Moskva dinləyicilərinə təqdim olundu. Maraqlıdır ki, Moskva Filarmoniyasının Akademik Simfonik Orkestrini bir-birinə estafeti ötürərək üç dirijor -Yalçın Adıgözəlov, Eyyub Quliyev və Murad İbrahimov idarə edirdilər. Sənətkar ilə səhnəni həmin aşxam pianoçu Murad Adıgözəlzadə, vokalçılar Azər Rza-zadə və Kyara İzotton (İtaliya) bölüşdürdü. Konsertin videoyazısı ilə tanış olmaq imkanı olduğundan tam məsuliyyətlə dəyə bilərəm: bu gecə nəinki F.Bədəlbəylinin, bütün Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin tənənəsinə çevrildi. Üslubca fərqli üç konsert əsərini bir proqram çərçivəsində ifa etmək, ansamblı çıxış etmək - son dərəcə qəliz bir proqramın öhdəsindən gəlmək bacarığı sərgiləyən Fərhad müəllim əla yaradıcılıq formasında olduğunu bir daha sərgilədi. Musiqinin hər bir konserti, hər bir çıxışı hadisəyə çevirmək qabiliyyəti isə bir daha hamını heyrləndirdi. Şübhəsiz, tam əsasla xoşbəxt sənətkar adlandırılmalı bilən F.Bədəlbəyli bu yubiley günlərində öz əsas arzusunun - azad olunmuş Şuşada konsert vermək arzusunun səsləndirdi. Əminəm, Fərhad müəllimə bu arzunu reallaşdırmaq qismət olacaq.

Sənətkarın fəaliyyəti heç zaman məhdud çərçivəyə qapanmayıb. Onun haqqında unikal intuisiyaya malik pedaqoq, ictimai xadim, iri musiqi festivallarının təşəbbüskarı, sevilən, həvəslə ifa olunan əsərlərin müəllifi kimi də ayrı-ayrılıqda söz açmaq olar. Təkcə Qəbələ Beynəlxalq musiqi festivalının bədii rəhbəri qismində Bədəlbəylinin əzmlə gördüyü işlər araşdırma mövzusu ola bilər. Habelə, Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru kimi də Fərhad müəllimin illər uzunu davam edən fəaliyyətindən geniş söz açmaq mümkündür.

F.Bədəlbəyli ilə hər bir görüş bədii kəşf vadi ilə - əvvəllər olduğu kimi, hər kəsi cəlb edir. Hər konsertdə zal böyük sənət, saf, gözəl romantik duyğular intizarında əsrarəngiz sü-kuta qərq olur və hər konsertin sonunda həmin xoşbəxt dinləyici auditoriyası hərərətli emosiyalar, gur al-qışlar və çiçək dəstələrini öz qəhrəmanına səxavətlə bəxş edir. Bu olay ildən-ilə, onillikdən-onilliyə təkrar olunur: möcüzə deyilmi?..

Zümrüd DADAŞZADƏ,
professor, əməkdar
incəsənət xadimi

Sənətin möcüzəsi

fif qüssəyə qərq oldu, sevgi hissini gücünü ifadə edərək kükrəyib coşdu, əlvan rənglərlə bərq vurdu. Bədəlbəyli çaldıqca adama elə gəlirdi ki, onun barmaqları altında musiqi bə-dahətən yaranır. Mübaliğəyə yol verməyərək söyləməliyəm: Fərhad Bədəlbəyli tərəfindən Gerşvinin Fortepiano konsertinin ifası həmin gecənin başlıca hadisəsi oldu.

Baş redaktoru mərhum Cavad Heyət olan Tehranın "Varlıq" jurnalı üçün hazırladığım məqalədə (1997, № 2/3) mən F.Bədəlbəylinin həmin aşxam yaratdığı sənət möcüzəsini araşdırmağa cəhd göstərib yazmışdım: "Bəlkə ona görə ki, Fərhad müəllim muğam diyarı Azərbaycandır? Müxtəlif mədəniyyət ənənələrini təmsil edən muğam və cazı isə musiqi fikirlərinin sərbəst, təbii cərəyanı birləşdirir (eyni zamanda, düşünürəm: görəsən, hər hansı amerikalı Azərbaycan musiqisini beləcə dərin-dən duymaq - yəni, F.Bədəlbəylinin Amerika musiqisinə nüfuz etdiyi səviyyədə - iqtidarındadır?)"

Onu da deyim ki, Gerşvinin konsertinin F.Bədəlbəyli tərəfindən təfsiri, görünür, həmin illərdə bir çox musiqiçinin qəlbində silinməz iz buraxmışdı. Neçə il əvvəl dirijor V.Dudarovanın yubiley tədbirləri ilə bağlı Moskva televiziyanında göstərilən reportajda məşhur caz ustası Daniil Kramer də Dudarova-Bədəlbəyli tandeminə xatırlayıb vurğuladı ki, məhz F.Bədəlbəyli sayəsində Gerşvinin Fortepiano konsertini özü üçün kəşf etdi. Bax, beləcə Azərbaycan pianoçusu Gerşvin musiqisinin ifa ənənəsini yaradırdı keçmiş sovet məkanında...

Fərhad Bədəlbəylini pianoçu-na-tiq adlandırardım. Onun geniş auditoriyaya ünvanlanan "musiqi nitqləri" öz güclü, təlqinedici enerjisi, sarsıdıcı ekspressiyası, nadir inandırma qüvvəsi ilə fərqlənir. Amma pianoçu nitqinə ən müxtəlif intonasiyalar gətirir, deyimlərinə orijinal cizgilər, xırda, amma vacib təfərrüatlar, alabəzək rənglər qata bilir, yeri gələndə incə, şəffaf boyalara da meydan açır, sonucda emosional palitranın dolğunluğuna və rəngarəngliyinə nail olur.

Bir ifaçı kimi, F.Bədəlbəylini bir sıra önəmli keyfiyyətlər - müəllif qayəsində mümkün qədər uyğun təfsirin axtarılıb tapılması, hər bir əsərin dramaturji xəttini düzgün quraşdırmaq bacarığı, nadir üslub duyumu və zövq fəqləndirir. Mətnə dərin hörmət sərgi-

F.Bədəlbəyli 1968-ci ildə Lissabonda beynəlxalq müsabiqədə qələbə qazandıqdan sonra münisflər heyətinin üzvü SSRİ xalq artisti Yakov Zak öz məqaləsində elə azərbaycanlı musiqiçinin başqa məziyyətləri (gənlik tərəvəti, duyğularının kövrəkliyi, temperamentinin çılğınlığı) sırasında bu cəhəti - onun pianizminin qüsuruzluğunu, "yaratdığı" səsin dəqiqliyini, aydınlığını, qeyri-adi keyfiyyətini xüsusi vurğulayırdı.

Bir yerdə oxudum ki, həmin gözəl səslərin sirri ifaçının mənəvi aləminin dərinliyi və zənginliyindədir. Hətta mütləli etdiyin kitabların miqdarı və keyfiyyəti də ifaya təsir göstərə bilər. Bax belə...

Çox zaman F.Bədəlbəylinin ehtiraslı, qəlb çırpıntıları aşılarmış ifaçılıq ədasından, vulkansayağı temperamentindən söz açılır. Lakin Qara Qarayev musiqisini çalarkən o, başqalaşır: burada təmkin, daxili ciddiyət mən deyərdim, müdrilik hökm sürür. "Elə əsərlər seçirəm ki, onlar mənim musiqiçi mahiyyətimi daha dolğun əks etdirsin" - deyər pianoçu etiraf edir. Bədəlbəyli isə Haydn, Beethoven, Şopen, Şuman, Brams, Ravel, Raxmaninov, Şostakoviç, Prokofyev, Q.Qarayev, F.Əmirov, C.Hacıyev, V.Mustafazadə (bu siyahını genişləndirmək olar) kimi müxtəlif müəlliflərin musiqisinə üz tutur. Səciyyəvi sıradır, deyilmi? Müxtəlif bəstəkarlar, müxtəlif yazı ədaləri və həmin ədalərə geniş dünyagörüşü, unikal sənətkarlığı hesabına nüfuz edən biləcək musiqiçi... Digər tərəfdən qeyd etməyə bilmərəm ki, Fərhad müəllimi fortepiano ədəbiyyatı ümmanında romantik musiqinin çılğın, ekspressiv, eyni zamanda, şairanə, zərif lirik duyğular, azad və məğrur ruh dolu obrazları daha çox cəlb edir.

F.Bədəlbəylinin mühüm xüsusiyyətlərindən biri də odur ki, pianoçu dinləyicilərlə dərhal ünsiyyət yaradır, auditoriyanın diqqətini səsləndirdiyi musiqiyə amiranə surətdə tabe etdirir. Müxtəlif ölkələrin tamaşaçıları azərbaycanlı pianoçunu sevir, onu ürəkədən gələn hərərətli alqışlarla mükafatlandırır. Çeşidli qəzet rəylərində həmin müvəffəqiyyət təsbit olunur. Bir də videoyazılarda kameranın "yaxaladığı" dinləyici gözləri - o sevinc və heyret dolu gözlər çox şey deyir...

Bəzi ifaçıları səhnədə görməsən də, məsələn, zalda gözlərini yumub dinləsən də, ifadan feyziyab olursan.

zəng sədalarını andıran akkordları necə də möhtəşəm təqdim edərdi!

Prokofyev musiqisi də pianoçu təbiətinə çox yaxındır. "Nur və cürətin uzlaşması" - vaxtilə Qara Qarayev Prokofyevin musiqisi ilə təmasın yaratdığı təəssüratı belə - aforistik tərzdə, qısa və dəqiq müəyyənləşdirmişdi. F.Bədəlbəylinin ifasını dinləyəndə həmin səciyyə yada düşür.

İran mətbuatında yer alan bir rəyi sitat gətirmək istərdim: "Prokofyevin əsərinin ifasında F.Bədəlbəyli öz imkanlarını üstləmişdir. Səhnədən kənardə o, adi bir cavan oğlandır. Səhnədə isə elə təsəvvür yaranır ki, ona yalnız bir fortepiano dilləri bəs etmir. Pianoçu eyni vaxtda iki royala da öhdəsindən gələ bilər. O, bütün texniki çətinlikləri sənətkarcasına, asanlıqla dəf edir".

Fikrət Əmirov və Elmira Nəzirovanın məşhur "Ərəb mövzuları əsasında Fortepiano konserti"ndə F.Bədəlbəyli milli musiqi obrazları stixiyasına qərq olur. Burada onun Şərq insanına xas dünya duyumu, həssas, zərif, doğma sənətə hədsiz sevgi dolu milli qəlbini özünü çox bariz göstərir. O, əsas obrazın əcaib metamorfizlərini - hər dəfə yeni simada, yeni fərqli "libas"da - saysız-hesabsız intonasiya xırdalıklarını, ritmik "şıltaqlıqlarını", məxsusi musiqi naxışlarını elə təbii, elə üzvi şəkildə təqdim edir ki, biz dinləyicilər, bütün texniki çətinlikləri unudub doğma musiqinin dalğavari axınına varıq və sevimli əsərlə təmasda qəribə bir ruh yüksəkliyi yaşayırıq.

İsmayıl Hacıbəyovun fortepiano və orkestr üçün "Cəngi"si F.Bədəlbəylinin ifasında heç kimi biganə qoymur. Fərhad müəllimin təklifi ilə yazılan bu əsər son dərəcə səmərəli bəstəkar-ifaçı əməkdaşlığına gözəl bir illüstrasiyadır. Pianoçu çalarkən elə təsəvvür yaranır ki, qarşımızda piano deyil - müxtəlif tembrləri özündə ehtiva edən orkestrdir. Kompozisiyanın mərkəzini təşkil edən kadenziya - bu parlaq virtuoz parça elə pianoçu tərəfindən bəstələnib - musiqiçinin zəngin təxəyyülünə və improvizə etmək istedadına dəlalət edir. Ümumiyyətlə, İ.Hacıbəyov pianoçunun daha çox bəstəkarlara xas fenomenal forma duyumundan heyretlə söz açıb, elə Fərhad müəllimin "Cəngi"ni ifa etdiyi günü həmin əsərin yenidən həyata gəldiyi bir gün adlandırır.